

# Dyfodol y wladwriaeth les

Hannah Johnson

## Wrth i Lywodraeth y Deyrnas Unedig gyflwyno'r newidiadau mwyaf i'r system fudd-daliadau mewn 60 mlynedd, sut fydd Cymru'n ymdopi?

Mae Cymru'n dibynnu'n drymach ar y wladwriaeth les nag unrhyw ran o Brydain, gyda bron i 19 y cant o bobl o oedran gweithio yn hawlio budd-daliadau o'i gymharu â chyfartaledd o 15 y cant drwy Brydain.

Bydd diwygiadau Llywodraeth y Deyrnas Unedig yn newid egwyddorion sylfaenol y system les, o un sy'n seiliedig ar undod cymdeithasol i system sy'n cymhell pobl i weithio yn hytrach na hawlio cymorth. Prif amcan y newidiadau hyn yw sicrhau nad yw pobl ddi-waith sy'n hawlio budd-daliadau yn cael mwy o arian na phobl sy'n ennill cyflogau.

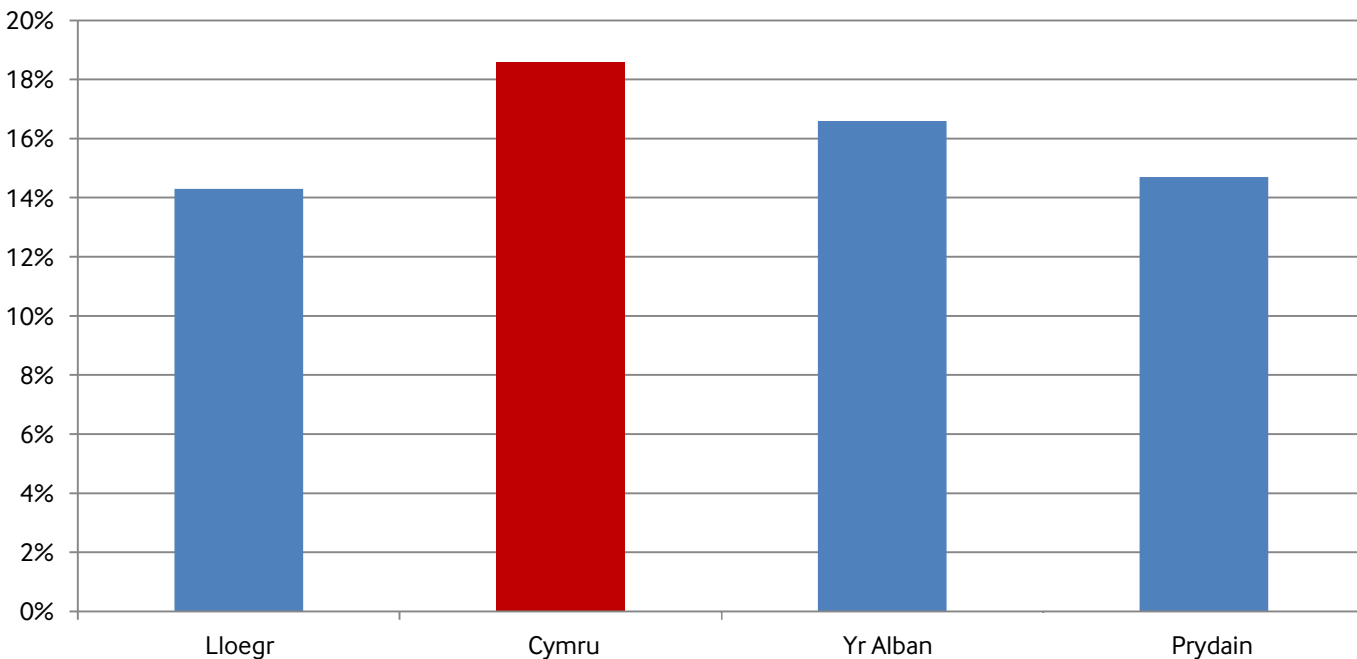
Mae hyn wedi codi cwestiynau am brinder swyddi, sy'n fwy o broblem mewn rhannau o Gymru nag yng ngweddill Prydain. Ar gyfartaledd, ceir 5.7 o geisiadau am bob swydd

wag mewn Canolfannau Gwaith drwy Brydain. Mewn rhannau o dde Cymru, mae'r ffigur mor uchel ag 17.

**Ar gyfartaledd, ceir 5.7 o geisiadau am bob swydd wag mewn Canolfannau Gwaith drwy Brydain. Mewn rhannau o dde Cymru, mae'r ffigur mor uchel ag 17**

Ac ystyried bod Cymru hefyd yn dibynnu ar swyddi yn y sector cyhoeddus yn fwy nag ar gyfartaledd, a bod ganddi boblogaeth uchel o bobl anabl a phobl hŷn, mae'n amlwg y bydd diwygio'r system les yn fater o bwys gwleidyddol yng Nghymru am gryn amser.

### Canran y boblogaeth o oedran gweithio sy'n hawlio budd-daliadau



Ffynhonnell: DWP

## Diwygiadau lles y Deyrnas Unedig

Nod diwygiadau Llywodraeth y Deyrnas Unedig yw symleiddio'r system fudd-daliadau, arbed arian ar gostau gweinyddol a chymell rhagor o bobl i ddod o hyd i waith.

Mae'r *Bil Diwygio Lles 2011* yn cyflwyno:

- un 'credyd cynhwysol' o 2013 ymlaen;
- newidiadau treth i alluogi pobl i gadw mwy o incwm;
- newidiadau i'r Lwfans Byw i'r Anabl;
- adolygu lefelau absenoldeb salwch;
- sancsiynau i'r rheini sy'n gwrthod gweithio, gan gynnwys colli budd-daliadau am hyd at dair blynedd;
- uchafswm blynyddol ar gyfer budd-daliadau o ryw £26,000 i bob teulu.

## A fydd y newidiadau yn llwyddiant yng Nghymru?

Bu cryn feirniadu gan fod diffyg manylion ar gael am y diwygiadau hyn, gyda sawl un yn honni eu bod yn symleiddio'n ormodol system sydd o reidrwydd yn un gymhleth.

Efallai hefyd nad yw symud oddi wrth ddarpariaeth dorfol tuag at system unigolyddol yn cyd-fynd yn gyfforddus â nifer o bolisiau presennol Llywodraeth Cymru, sy'n rhoi mwy o sylw i gyfiawnder cymdeithasol a darpariaeth gynhwysol.

Mae'n bosibl y bydd yn rhaid i Lywodraeth newydd Cymru ymdopi â'r ffaith mai prin yw'r gallu a fydd ganddi i ddeddfu er mwyn dylanwadu ar bolisiau lles, sy'n golygu y bydd yn rhaid canolbwyntio ar feysydd eraill fel datblygu economaidd a lles cymdeithasol er mwyn ymateb i oblygiadau polisiau Llywodraeth y Deyrnas Unedig. Mae cyfyngiadau datganoli yn golygu bod gan Gymru a'r Alban seneddau sy'n gallu cyflwyno polisiau cymdeithasol ond heb fod â dylanwad dros nawdd cymdeithasol.'

## Y credyd cynhwysol

Y prif newid sy'n cael ei gynnig yw cyflwyno math newydd o fudd-dal o fis Hydref 2013, sef y credyd cynhwysol.

Bydd y credyd cynhwysol yn **disodli amryw o fudd-daliadau diweithdra a chredydau treth gwaith presennol**, gan gynnwys y Cymhorthdal Incwm, y Lwfans Cyflogaeth a Chymorth yn Seiliedig ar Incwm, y Budd-dal Tai a Chredydau Treth.

**Un taliad misol i'r cartref** fydd y credyd cynhwysol, a fydd yn cael ei **ostwng ar gyfradd o 65 ceiniog am bob punt o gyflog net** yn achos y rheini sy'n gweithio (cyfradd 'tapr' fydd yr enw ar hyn). I rai pobl, bydd cyfran o'r cyflog yn cael ei 'diystyru' cyn i'r tapr gael ei ddefnyddio.

## Mwy o effaith yng Nghymru?

Mae'n debygol y bydd y newidiadau i rai budd-daliadau'n cael mwy o effaith yng Nghymru nag yn Lloegr oherwydd ffactorau demograffig ac economaidd gwahanol.

***Gan Gymru y mae'r ganran uchaf o bobl anabl ym Mhrydain, ac mae bron i 10 y cant o'r holl boblogaeth sydd o oedran gweithio yn hawlio Lwfans Cyflogaeth a Chymorth neu Fudd-dal Analluogrydd***

Mae'n bosibl y bydd pobl anabl a'r rheini sy'n dioddef o salwch hirdymor yn enwedig yn teimlo effaith y newidiadau. Gan Gymru y mae'r ganran uchaf o bobl anabl ym Mhrydain, ac mae bron i

10 y cant o'r holl boblogaeth sydd o oedran gweithio yn hawlio Lwfans Cyflogaeth a Chymorth neu Fudd-dal Analluogrwydd. Mae'r newidiadau i'r gyfundrefn les yn canolbwyntio'n benodol ar geisio lleihau nifer y bobl sy'n hawlio budd-daliadau analluogrwydd, a bydd pawb sy'n eu hawlio yn cael eu hasesu o'r newydd er mwyn targedu'r cymorth yn well. Mae Llywodraeth y Deyrnas Unedig hefyd yn gobeithio cwtdgi 20 y cant o'i gwariant ar y Lwfans Byw i'r Anabl, gan ddisodli hwnnw gyda Thaliad Annibyniaeth Bersonol ar ôl ailasesu pawb sy'n hawlio'r lwfans ar hyn o bryd. Os bydd yr ailasesu hwn yng Nghymru yn gorfodi nifer o bobl i ddechrau hawlio Lwfans Ceisio Gwaith yn lle budd-daliadau anabledd ac analluogrwydd, gallai nifer y bobl sy'n chwilio am swyddi gwag gynyddu'n sylweddol.

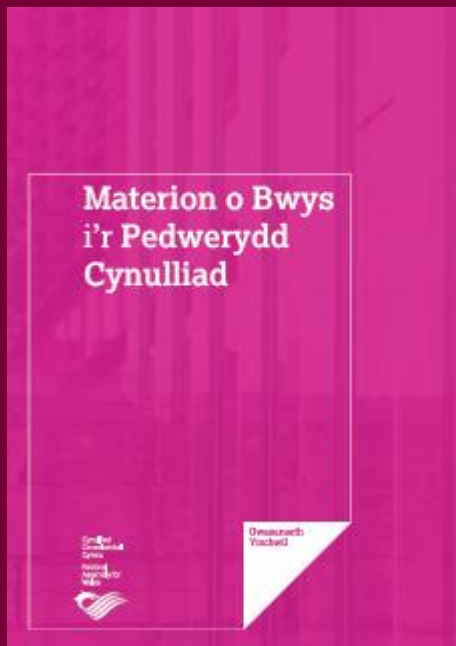
Bydd y newidiadau yn effeithio ar y sefyllfa dai hefyd. Wrth i'r Llywodraeth asesu effaith y newidiadau i'r Budd-dal Tai, dangoswyd y byddai'r rheini a ddechreuodd hawlio'r budd-dal ar ôl 2008 ac sy'n byw yn y sector preifat yng Nghymru yn colli £9 ar gyfartaledd bob wythnos. Bydd hyn yn effeithio ar 48,530 o bobl sy'n hawlio'r budd-dal, tra bydd 78 y cant ohonynt yn colli rhwng £5 a £15 yr wythnos. Ar ôl cyflwyno'r credyd cynhwysol, bydd y Budd-dal Tai yn dod i ben tra bydd yr elfen dai yn y credyd cynhwysol yn cael ei gweinyddu'n ganolog gan yr Adran Gwaith a Phensiynau yn hytrach na chan awdurdodau lleol. Mae rhai pobl wedi dadlau y gallai hyn arwain at ddiffyg gwybodaeth am farchnadoedd tai lleol.

## Datganoli'r gyfundrefn les

Mae'n ymddangos bod canoli'r gyfundrefn les yn groes i nod Llywodraeth y Deyrnas Unedig o gyflwyno mwy o bolisiau lleol. Wrth i weinyddiaethau datganoledig Cymru a'r Alban wynebu lefelau diweithdra uwch, lefelau uwch o hawlio budd-daliadau anabledd ac ardaloedd lle mae nifer o bobl yn chwilio am swyddi gwag, mae cyrff fel y Sefydliad Ymchwil Polisi Cyhoeddus wedi awgrymu y dylid datganoli'r gyfundrefn les.

Er bod Senedd yr Alban wedi galw am ddatganoli rhai pwerau dros fudd-daliadau, ac er bod y gyfundrefn les eisoes wedi'i datganoli yng Ngogledd Iwerddon, nid oes unrhyw gynlluniau o'r fath ar y gweill yng Nghymru. Amser a ddengys sut y bydd y Cynulliad yn ymateb i newidiadau Llywodraeth y Deyrnas Unedig a sut fydd y rheini'n effeithio ar bolisiau yn y Pedwerydd Cynulliad.

# Erthygl o gyhoeddiad gan y Gwasanaeth Ymchwil



## Materion o Bwys i'r Pedwerydd Cynulliad

Mae'r ddogfen hon wedi cael ei pharatoi'n arbennig ar gyfer Aelodau'r Cynulliad gan y Gwasanaeth Ymchwil. Mae'n trafod rhai o'r pynciau hynny sy'n debygol o fod o bwys i Aelodau yn ystod y Pedwerydd Cynulliad.

**Materion o Bwys i'r Pedwerydd Cynulliad**

Am rhagor o gyhoeddiadau, gweler **ein tudalennau ar wefan y Cynulliad**.  
**[www.cynulliadcymru.org/bus-assembly-publications-research.htm](http://www.cynulliadcymru.org/bus-assembly-publications-research.htm)**

Y Gwasanaeth Ymchwil  
Cynulliad Cenedlaethol Cymru  
Bae Caerdydd  
CF99 1NA

E-bost: **[Research.Service@wales.gov.uk](mailto:Research.Service@wales.gov.uk)**  
Twitter: **[@YmchwilCCC](https://twitter.com/YmchwilCCC)**